

Rozdział 1

Ogólne zasady sporządzania sprawozdań finansowych

1.1. Istota i cel sporządzania sprawozdań finansowych

W globalnej gospodarce opartej na wiedzy informacja stała się jednym z istotnych czynników, którego posiadanie i racjonalne wykorzystanie może się przyczynić do osiągnięcia sukcesu ekonomicznego. Podejmowanie wszelkiego rodzaju decyzji, zarówno o znaczeniu strategicznym, jak i operatywnym, jest niemożliwe bez wszechstronnej i rzetelnie przetworzonej informacji. Jednym z najważniejszych źródeł informacji o działalności i kondycji finansowej jednostki gospodarczej jest sprawozdanie finansowe. Stanowi ono podstawę oceny działalności podmiotu gospodarczego oraz determinuje decyzje ekonomiczne użytkowników korzystających z informacji w nim zawartych. W związku z powyższym sprawozdanie finansowe powinno rzetelnie i wiarygodnie prezentować sytuację majątkowo-finansową podmiotu i jednocześnie stanowić zestaw użytecznych informacji, które zaspokoją potrzeby informacyjne użytkowników.

Sprawozdanie finansowe jest produktem finalnym sprawozdawczości finansowej, która z kolei stanowi istotny podsystem rachunkowości. W ramach systemu rachunkowości obok sprawozdawczości finansowej wyróżnia się księgowość i rachunek kosztów (rysunek 1.1).

Sprawozdawczość finansową można rozpatrywać w węższym i szerszym znaczeniu (w ujęciu statycznym i dynamicznym).

Sprawozdawczość finansowa – w węższym znaczeniu – jest określana jako zbiór wyselekcjonowanych informacji o charakterze finansowym, prezentujących przeszłą i obecną sytuację majątkowo-finansową oraz wynik finansowy jednostki gospodarczej, sporządzanych zgodnie z wymogami obowiązującego prawa bilansowego

Drugą grupę jednostek gospodarczych stanowią małe przedsiębiorstwa, którymi według przepisów UoR mogą być (UoR, art. 3 ust. 1c):

- 1) spółki (tj. spółki handlowe – osobowe i kapitałowe, w tym również w organizacji, spółki cywilne), inne osoby prawne, jednostki (tj. osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie) oraz oddziały przedsiębiorców zagranicznych, jeżeli jednostki te w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą, nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:
  - a) suma bilansowa – 25 500 000 zł,
  - b) przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów – 51 000 000 zł,
  - c) średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty – 50 osób;
- 2) osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki cywilne osób fizycznych i przedsiębiorstwa w spadku, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie oraz przedsiębiorstwa w spadku działające zgodnie z ustawą o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, które stosują zasady rachunkowości na podstawie art. 2 ust. 2 UoR;
- 3) jednostka, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2a UoR, jeżeli na dzień poprzedzający dzień otwarcia spadku była jednostką małą
– w stosunku do których organ zatwierdzający podjął decyzję w sprawie sporządzania sprawozdania finansowego w formie uproszczonej dla jednostek małych.

Tabela 1.3. Uproszczenia w sprawozdaniu finansowym małych przedsiębiorstw

Element sprawozdania finansowego	Rodzaj uproszczenia	Podstawa prawna (UoR)
Bilans	uproszczony (załącznik nr 5 UoR)	art. 46 ust. 5 pkt 5
Rachunek zysków i strat	uproszczony (załącznik nr 5 UoR)	art. 47 ust. 4 pkt 5
Informacja dodatkowa	– wprowadzenie do sprawozdania finansowego według załącznika nr 5 UoR – dodatkowe informacje i objaśnienia według załącznika nr 5 UoR	art. 48 ust. 4
Zestawienie zmian w kapitale własnym	nie sporządza	art. 48a ust. 4
Rachunek przepływów pieniężnych	nie sporządza	art. 48b ust. 5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (UoR).

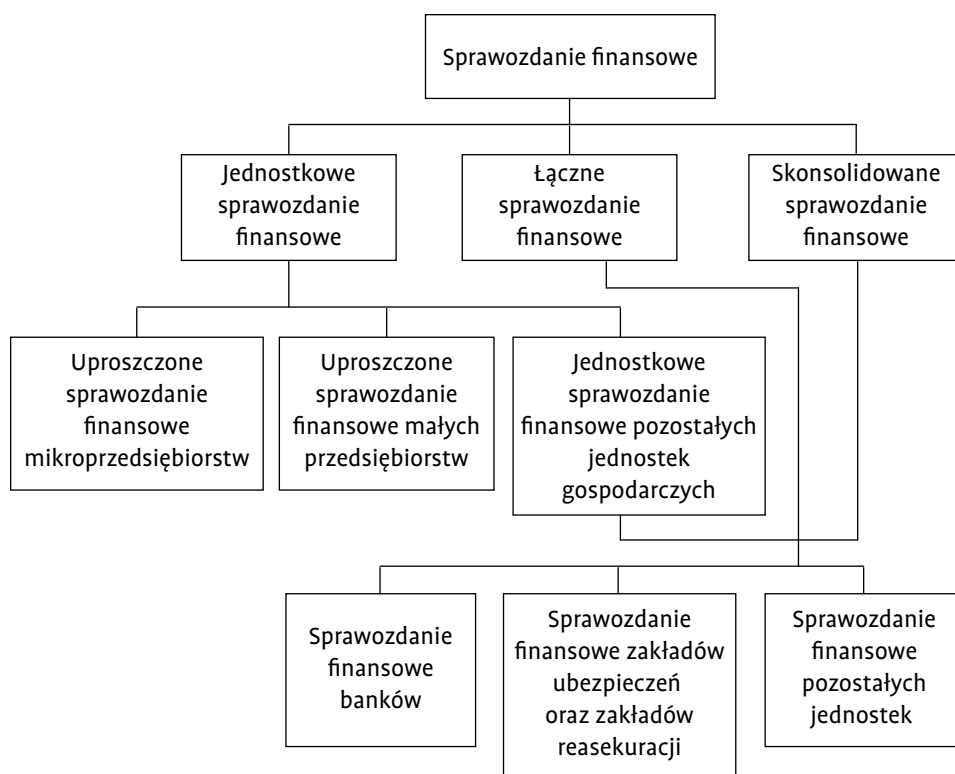
Oprócz jednostkowych sprawozdań finansowych, przy uwzględnieniu zakresu podmiotowego, można wyróżnić:

- łączne sprawozdania finansowe,
- skonsolidowane sprawozdania finansowe.

Łączne sprawozdania sporządzają podmioty o strukturze wielozakładowej, gdzie wyodrębnione podmioty wewnętrzne (zakłady) sporządzają oddzielne, jednostkowe sprawozdania finansowe, które są następnie łączone w jedno sprawozdanie zgodnie z procedurą określoną przepisami UoR (art. 51 ust. 1).

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe to sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej, obejmujące dane jednostki dominującej i jednostek od niej zależnych wszystkich szczebli, bez względu na ich siedzibę, zestawione w taki sposób, jakby grupa kapitałowa stanowiła jedną jednostkę (UoR, art. 55 ust. 19)⁶.

Klasyfikację sprawozdań finansowych ze względu na podmiot sporządzający zaprezentowano na rysunku 1.9.

Rysunek 1.9. Klasyfikacja sprawozdań finansowych

Źródło: Opracowanie własne.

⁶ Więcej na temat skonsolidowanego sprawozdania finansowego w (Remlein, 2013).

Uwzględniając wielkość jednostki oraz rodzaj prowadzonej działalności, ustawa określa zakres, strukturę oraz stopień szczególności poszczególnych elementów sprawozdania finansowego, prezentując wzory sprawozdań finansowych.

W ramach załączników do ustawy zamieszczono:

- Załącznik 1 – sprawozdanie finansowe jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń oraz zakłady reasekuracji,
- Załącznik 2 – sprawozdanie finansowe banków,
- Załącznik 3 – sprawozdanie finansowe zakładów ubezpieczeń oraz zakładów reasekuracji,
- Załącznik 4 – sprawozdanie finansowe jednostek mikro,
- Załącznik 5 – sprawozdanie finansowe jednostek małych.

1.6. Wymogi formalne sporządzania i zatwierdzania sprawozdania finansowego

Sporządzenie sprawozdania finansowego wymaga od sporządzających podjęcia określonych czynności i przygotowania niezbędnej dokumentacji. Etapy procesu poprzedzającego sporządzenie sprawozdania finansowego prezentuje rysunek 1.10.

Etap 1. Inwentaryzacja obejmuje ogół czynności mających na celu ustalenie rzeczywistego stanu aktywów i pasywów danej jednostki na określony dzień (na przykład dzień bilansowy). Przepisy UoR (art. 26 ust. 1 i 2) określają odpowiednią metodę inwentaryzacji (spis z natury, pisemne potwierdzenie stanów, porównanie danych ksiąg rachunkowych z odpowiednimi dokumentami) do określonych składników majątku.

W ramach procesu inwentaryzacji należy:

- ustalić stan faktyczny objętych inwentaryzacją aktywów i pasywów;
- porównać uzyskane wyniki z odpowiednimi stanami wynikającymi z ksiąg rachunkowych;
- ustalić ewentualne różnice między stanem rzeczywistym a stanem ewidencyjnym (niedobory, nadwyżki);
- ustalić przyczyny wystąpienia różnic inwentaryzacyjnych;
- rozliczyć różnice inwentaryzacyjne.

Etap 2. Wycena bilansowa (wycena po początkowym ujęciu) polega na uaktualnieniu wartości składników majątku, zobowiązań oraz kapitałów własnych na podstawie informacji dostępnych na dzień bilansowy. W przepisach UoR zostały określone szczegółowe parametry wyceny odnoszące się do poszczególnych aktywów i pasywów (UoR, art. 28 ust. 1)⁷.

⁷ Więcej na temat wyceny bilansowej w rozdziale 2.

Rysunek 1.10. Etapy poprzedzające sporządzenie sprawozdania finansowego

Źródło: Opracowanie własne.

Etap 3. Uzgodnienie ksiąg pomocniczych z księgą główną. Konta ksiąg pomocniczych zawierają zapisy będące uszczegółowieniem i uzupełnieniem zapisów kont księgi głównej. Prowadzi się je w ujęciu systematycznym jako wyodrębniony system ksiąg, kartotek (zbiorów kont), komputerowych zbiorów danych, uzgodniony z saldami i zapisami na kontach księgi głównej (UoR, art. 16 ust. 1). Zapisy i salda ksiąg pomocniczych⁸ muszą być zgodne z zapisami księgi głównej.

⁸ Konta ksiąg pomocniczych prowadzi się w szczególności dla (UoR, art. 17 ust. 1):

- 1) środków trwałych, w tym także środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych oraz dokonywanych od nich odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych;
- 2) rozrachunków z kontrahentami;
- 3) rozrachunków z pracownikami, a w szczególności jako imienną ewidencję wynagrodzeń pracowników zapewniającą uzyskanie informacji, z całego okresu zatrudnienia;

Etap 4. Sporządzenie zestawienia obrotów i sald kont ksiąg pomocniczych. Co najmniej na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych sporządza się zestawienia obrotów i sald wszystkich kont ksiąg pomocniczych. Podstawą jego sporządzenia są obroty i salda kont pomocniczych (analitycznych) prowadzonych do kont księgi głównej (kont syntetycznych). W danej jednostce gospodarczej należy sporządzić tyle zestawień obrotów i sald kont ksiąg pomocniczych, ile jest kont syntetycznych, do których jest prowadzona ewidencja analityczna. Zestawienie obrotów i sald kont pomocniczych powinno zawierać:

- nazwę i symbol konta,
- saldo początkowe,
- obroty za dany miesiąc oraz narastająco od początku roku obrotowego,
- saldo końcowe,
- sumę sald początkowych, obrotów za okres sprawozdawczy i narastająco od początku roku obrotowego oraz sald na koniec okresu sprawozdawczego.

Etap 5. Sporządzenie zestawienia obrotów i sald kont księgi głównej na koniec roku obrotowego ma na celu kontrolę poprawności zapisów w księgach rachunkowych. Na podstawie zapisów na kontach księgi głównej sporządza się na koniec każdego okresu sprawozdawczego, nie rzadziej niż na koniec miesiąca, zestawienie obrotów i sald, zawierające (UoR, art. 18 ust. 1):

- 1) symbole lub nazwy kont;
- 2) salda kont na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych, obroty za okres sprawozdawczy i narastająco od początku roku obrotowego oraz salda na koniec okresu sprawozdawczego;
- 3) sumę sald na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych, obrotów za okres sprawozdawczy i narastająco od początku roku obrotowego oraz sald na koniec okresu sprawozdawczego.

Sumy obrotów (za okres sprawozdawczy oraz narastająco od początku roku) wykazane w zestawieniu obrotów i sald kont księgi głównej muszą być zgodne z sumami obrotów dziennika.

Etap 6. Sporządzenie sprawozdania finansowego. Sprawozdanie finansowe sporządza się na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych, którym jest:

- dzień kończący rok obrotowy,
- dzień zakończenia działalności (w tym sprzedaży, zakończenia postępowania likwidacyjnego lub upadłościowego),
- dzień postawienia w stan likwidacji lub upadłości,

-
- 4) operacji sprzedaży (kolejno numerowane własne faktury i inne dowody, ze szczegółowością niezbędną do celów podatkowych);
  - 5) operacji zakupu (obce faktury i inne dowody, ze szczegółowością niezbędną do wyceny składników aktywów i do celów podatkowych);
  - 6) kosztów i istotnych dla jednostki składników aktywów;
  - 7) operacji gotówkowych w przypadku prowadzenia kasy.

- wykazanie równości sumy aktywów i pasywów,
- datę sporządzenia bilansu,
- podpisy oraz datę podpisów: osoby, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych, i kierownika jednostki.

Jednostka sporządza bilans na koniec **okresu sprawozdawczego**², który może obejmować na przykład miesiąc, kwartał. Obowiązek sporządzenia bilansu dotyczy **bilansu rocznego**.

Przy sporządzaniu sprawozdań finansowych szczególnie nacisk kładzie się na wypracowanie takich zasad ich sporządzania, aby informacje uzyskiwane w poszczególnych okresach sprawozdawczych były porównywalne, a tym samym użyteczne dla szerokiego kręgu odbiorców sprawozdań finansowych (tabela 2.1). Sporządzając bilans, jednostka powinna zachować, z okresu na okres, taki sam układ bilansu oraz sposób grupowania składników aktywów i pasywów. W bilansie wykazuje się stan aktywów i pasywów zarówno na dzień kończący rok obrotowy, jak i za rok poprzedni.

Zważywszy, że na przykład jednostka mikro może zrezygnować z zachowania zasady ostrożności przy wycenie poszczególnych składników aktywów i pasywów oraz nie wyceniać pozycji bilansowych według wartości godziwej i skorygowanej ceny nabycia, dalsze rozważania będą przeprowadzane z punktu widzenia jednostek, które sporządzają bilans według załącznika nr 1 do UoR.

2.3. Podstawowe metody wyceny

Wycena jest złożonym problemem w teorii i w praktyce rachunkowości, a wybór metody bądź metod wyceny jest jednym z ważniejszych dylematów współczesnej rachunkowości.

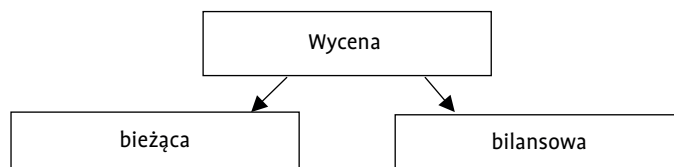
Wycena jest zabiegiem rachunkowym, którego celem jest ustalenie wartości przedmiotu wyceny. Na wartość składników ujętych w sprawozdaniu finansowym wpływają różne determinanty, a w ostatecznym rachunku wycena jest wypadkową (Błażyńska, 2015, s. 165):

- celu sporządzania sprawozdań finansowych,
- oczekiwań użytkowników sprawozdań finansowych,
- przyjętych założeń,
- doskonałości miernika wyceny.

---

² Przez okres sprawozdawczy rozumie się okres, za który sporządza się sprawozdanie finansowe w trybie przewidzianym ustawą lub inne sprawozdania sporządzone na podstawie ksiąg rachunkowych (UoR, art. 3 pkt 10).

Wycena zasobów, które kontroluje jednostka, następuje w dwóch momentach (rysunek 2.2).

Rysunek 2.2. Moment wyceny

Źródło: Opracowanie własne.

Wycena bieżąca to ustalenie wartości danego składnika w momencie wprowadzenia do ksiąg rachunkowych i w tym momencie jest to wartość aktualna (rynkowa). W zależności od sposobu pozyskania składnika należy zastosować określony parametr wyceny (tabela 2.6). Możliwości zastosowania określonych parametrów wyceny do poszczególnych składników aktywów i pasywów ujęto w podrozdziale 2.5.

Tabela 2.6. Parametry stosowane w wycenie według ustawy o rachunkowości

Parametr	Opis
Cena zakupu	kwota należna sprzedającemu, bez podlegających odliczeniu podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego, a w przypadku importu powiększona o obciążenia o charakterze publicznoprawnym
Cena nabycia	cena zakupu składnika aktywów, obejmująca kwotę należną sprzedającemu, bez podlegających odliczeniu podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego, a w przypadku importu powiększona o obciążenia o charakterze publicznoprawnym oraz powiększona o koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika aktywów do stanu zdatnego do używania lub wprowadzenia do obrotu, łącznie z kosztami transportu, jak też załadunku, wyładunku, składowania lub wprowadzenia do obrotu, a obniżona o rabaty, opusty, inne podobne zmniejszenia i odzyski. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie ceny nabycia składnika aktywów , a w szczególności przyjętego nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny – jego wyceny dokonuje się według ceny sprzedaży takiego samego lub podobnego przedmiotu
Koszt wytworzenia produktu	obejmuje koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem oraz uzasadnioną część kosztów pośrednio związanych z wytworzeniem tego produktu . Koszty bezpośrednie obejmują wartość zużytych materiałów bezpośrednich, koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją i inne koszty poniesione

	<p>w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje w dniu wyceny. Do uzasadnionej, odpowiedniej do okresu wytwarzania produktu, części kosztów pośrednich zalicza się zmienne pośrednie koszty produkcji oraz tę część stałych pośrednich kosztów produkcji, które odpowiadają poziomowi tych kosztów przy normalnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnych. Za normalny poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych uznaje się przeciętną, zgodną z oczekiwaniami w typowych warunkach, wielkość produkcji za daną liczbę okresów lub sezonów, przy uwzględnieniu planowych remontów. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie kosztu wytworzenia produktu, jego wyceny dokonuje się według ceny sprzedaży netto takiego samego lub podobnego produktu, pomniejszonej o przeciętnie osiągnięty przy sprzedaży produktów zysk brutto ze sprzedaży, a w przypadku produktu w toku – także z uwzględnieniem stopnia jego przetworzenia</p>
Cena (wartość) sprzedaży netto składnika aktywów	<p>przyjmuje się możliwą do uzyskania na dzień bilansowy cenę jego sprzedaży, bez podatku od towarów i usług i podatku akcyzowego, pomniejszoną o rabaty, opusty i inne podobne zmniejszenia oraz koszty związane z przystosowaniem składnika aktywów do sprzedaży i dokonaniem tej sprzedaży, a powiększoną o należną dotację przedmiotową. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie ceny sprzedaży netto danego składnika aktywów, należy w inny sposób określić jego wartość godziwą na dzień bilansowy</p>
Wartość godziwa	<p>kwota, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, niepowiązаныmi ze sobą stronami. Wartość godziwą instrumentów finansowych znajdujących się w obrocie na aktywnym rynku stanowi cena rynkowa pomniejszona o koszty związane z przeprowadzeniem transakcji, gdyby ich wysokość była znacząca</p>
Wartość rynkowa	<p>cenę rynkową aktywów finansowych posiadanych przez jednostkę oraz zobowiązań finansowych, które jednostka zamierza zaciągnąć, stanowi zgłoszona na rynku bieżąca oferta kupna, natomiast cenę rynkową aktywów finansowych, które jednostka zamierza nabyć, oraz zaciągniętych zobowiązań finansowych stanowi zgłoszona na rynek bieżąca oferta sprzedaży</p>
Wartość nominalna	<p>wartość zasobu, która wynika z dokumentu źródłowego.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (UoR, art. 28).

.....

Przykład 2.2. Ustalenie ceny zakupu i ceny nabycia

Jednostka zakupiła materiały w postaci 700 worków piasku po 20 zł z odroczoną płatnością. Pośrednik pobrał 0,4% prowizji. Ustalono cenę zakupu i cenę nabycia worków z piaskiem oraz wpływ tej operacji na bilans, przy założeniu wyceny materiałów w cenie nabycia:

Liczba worków	700 szt.
Cena jednostkowa	20 zł
Cena zakupu	14 000 zł
Prowizja 0,4%	56 zł
Cena nabycia	14 056 zł
23% VAT	3 233 zł
Suma faktury	17 289 zł

Pozycje bilansowe	Aktywa	Pasywa
Materiały	14 056	
Należności z tytułu podatków	3 233	
Zobowiązania z tytułu dostaw		17 289

.....

Przykład 2.3. Ustalenie kosztu wytworzenia produktu

Producent chipsów poniósł następujące koszty:

- materiały bezpośrednie   35 000 zł
- płace bezpośrednie   10 000 zł
- koszty wydziałowe   12 000 zł
- koszty zarządu   8 000 zł
- koszty sprzedaży   1 000 zł

W ciągu okresu nie wystąpiły nieuzasadnione koszty pośrednie, wytworzono 14 250 paczek chipsów. Ustalono koszt wytworzenia jednej paczki chipsów.

Materiały bezpośrednie	35 000 zł
Płace bezpośrednie	10 000 zł
Koszty wydziałowe	12 000 zł
Koszt wytworzenia	57 000 zł
Liczba paczek chipsów	14 250 szt.
Koszt wytworzenia jednej paczki	4 zł/szt.

.....

Wycena bilansowa przeprowadzana jest na potrzeby sporządzenia bilansu, którego struktura i zakres informacji są dostosowane do potrzeb użytkowników sprawozdań finansowych tak, aby takie sprawozdanie dostarczało użytecznych informacji finansowych interesariuszom. Możliwe jest stosowanie różnych metod wyceny (tabela 2.7).

Tabela 2.7. Podstawowe metody wyceny

Metoda	Charakterystyka	Parametr
Koszt historyczny	składniki bilansu są wyceniane w wartościach aktualnych w momencie ich nabycia lub wytworzenia	cena zakupu cena nabycia koszt wytworzenia
Koszt bieżący	aktywa wycenia się w wartości nabycia takiego samego dobra lub jego ekwiwalentu; zobowiązania ujmuje się w kwocie niezdykontowanej, która byłaby do zapłacenia na dzień bilansowy	cena rynkowa, wartość godziwa
Wartość realizacji	aktywa wycenia się w kwocie, którą uzyskałoby się ze sprzedaży w normalnym trybie działalności gospodarczej; zobowiązania wycenia się w wartościach rozliczeniowych, czyli niezdykontowanych kwotach przewidywanych do zapłacenia przy spłacie zobowiązania w normalnym trybie działalności gospodarczej	cena sprzedaży netto
Wartość bieżąca	aktywa wycenia się w bieżącej zdyskontowanej wartości przyszłych wpływów pieniężnych netto, przewidywanych do uzyskania w normalnym trybie działalności gospodarczej; zobowiązania wycenia się w bieżącej zdyskontowanej wartości wydatków pieniężnych netto, które będą wymagane do uregulowania w normalnym trybie działalności gospodarczej	skorygowana cena nabycia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (Gos, 2011).

.....

Przykład 2.4. Ustalenie ceny zakupu, ceny nabycia i wartości godziwej na dzień nabycia oraz dzień bilansowy

W trakcie aukcji zabytkowej komody pan Adam złożył ofertę jej nabycia w wysokości 15 000 zł. W ostatniej chwili oferta została przelicytowana przez pana Piotra, który zaproponował cenę 16 500 zł. Organizatorzy aukcji pobrali prowizję w wysokości 10% transakcji. Na dzień bilansowy rzeczoznawca wycenił komodę na kwotę 20 000 zł.

Ustalono cenę zakupu, cenę nabycia, wartość godziwą na dzień nabycia oraz wartość godziwą na dzień bilansowy komody.

Cena zakupu	16 500 zł
Prowizja 10%	1 650 zł
Cena nabycia	18 150 zł
Wartość godziwa na dzień nabycia	15 000 zł
Wartość godziwa na dzień bilansowy	20 000 zł

Komoda ujęta w księgach jako:

- środek trwały – zostanie wykazana w bilansie w cenie nabycia,
- inwestycja – zostanie wykazana w bilansie w cenie nabycia lub w wartości godziwej.

Należy podkreślić, że wycena pozycji bilansowych zgodnie z art. 28 UoR przestaje obowiązywać, jeżeli **założenie kontynuacji działalności nie jest zasadne**. Wówczas wycena aktywów i pasywów następuje po **cenach sprzedaży netto** możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen ich nabycia albo kosztów wytworzenia, pomniejszonych o dotychczasowe odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także odpisy z tytułu trwałej utraty wartości (UoR, art. 29). W takim przypadku jednostka musi utworzyć **rezerwę** na przewidywane dodatkowe koszty spowodowane zaniechaniem lub utratą zdolności do kontynuowania działalności. Powstała różnica wpływa na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

2.4. Utrata wartości aktywów

Z art. 46 UoR wynika, że wykazana w aktywach bilansu wartość poszczególnych grup składników aktywów bierze się z ich wartości księgowej, skorygowanej o:

- 1) dotychczas dokonane odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe oraz odpisy aktualizujące, w tym również z tytułu trwałej utraty wartości składników aktywów trwałych;
- 2) odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych;
- 3) odpisy aktualizujące wartość należności.

W odniesieniu do punktu 1 odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe odzwierciedlają stopniowe i systematyczne zużywanie się środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych. Zagadnienie to zostało omówione w rozdziale 3, natomiast odpisy aktualizujące wartość bilansową aktywów jednostki są rezultatem stosowania w bilansie **zasady ostrożnej wyceny** i przekładają się na trwałą utratę wartości aktywów.

Trwała utrata wartości zachodzi, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w zna-

W obydwu wariantach rachunku zysków i strat w kosztach działalności operacyjnej występuje pozycja **Wartość sprzedanych towarów i materiałów**, która odzwierciedla wartość sprzedanych w danym okresie towarów i materiałów wycenionych po cenie nabycia lub zakupu. Koszty te są ewidencjonowane na koncie *Wartość sprzedanych towarów i materiałów*. Zamieszczony poniżej przykład 3.20 jest kontynuacją przykładu 3.14.

.....

Przykład 3.20. Sprzedaż towarów w rachunku zysków i strat

Jednostka handlowa Kobra posiadała w magazynie 1000 szt. towaru X. Jednostkowa cena nabycia wynosiła 12,30 zł za sztukę. W bieżącym okresie wydano z magazynu 800 szt. towaru X. Wystawiono również fakturę VAT. Jednostkowa cena sprzedaży wynosiła 18 zł. Stawka podatku VAT wynosiła 23%. Wydanie towarów z magazynu potwierdza dokument Wz. W dokumencie Wz jednostka wykazała wartość wydanych towarów po cenie nabycia: 800 szt. · 12,30 = 9840 zł.

W przykładzie 3.14 pokazano wpływ ujęcia w księgach rachunkowych faktury VAT za sprzedane towary na składniki bilansu oraz przychody wykazane w rachunku zysków i strat. W poniższej tabeli pokazano wpływ wydania towarów z magazynu na składniki bilansu i rachunku zysków i strat. Wydanie towarów z magazynu spowoduje:

Lp.	Pozycja	Bilans		Rachunek zysków i strat	
		aktywa	pasywa	koszty	przychody
1	Towary	-9840			
	Zysk / strata netto		-9840		
	Wpływ na sumę bilansową	-9840	-9840		
2	Wartość sprzedanych towarów i materiałów			9840	
	Wpływ na wynik w RZiS			-9840	

Jak już wcześniej wspomniano, przychody i koszty z tytułu sprzedaży towarów, materiałów czy produktów wykazuje się w rachunku zysków i strat metodą brutto. Ujawnienie informacji o przychodach i kosztach ze sprzedaży towarów w rachunku zysków i strat sporządzonym w wariantcie porównawczym i w wariantcie kalkulacyjnym, zgodnie z załącznikiem nr 1 do UoR, prezentują poniższe tabele.

Rachunek zysków i strat przedsiębiorstwa Kobra na 31 grudnia 20X1 roku (w zł):

Wariant porównawczy	Za rok 20X1
A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi	14 400
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	0
II. Zmiana stanu produktów (+/-)	0
III. Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby	0
IV. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów	14 400

B. Koszty działalności operacyjnej	9 840
I–VII. Koszty układu rodzajowego	0
VIII. Wartość sprzedanych towarów i materiałów	9 840
C. Zysk (strata) ze sprzedaży (A – B)	4 560

Rachunek zysków i strat przedsiębiorstwa Kobra na 31 grudnia 20X1 roku (w zł):

Wariant kalkulacyjny	Za rok 20X1
A. Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	14 400
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	0
II. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów	14 400
B. Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów	9 840
I. Koszt wytworzenia sprzedanych produktów	0
II. Wartość sprzedanych towarów i materiałów	9840
C. Zysk (strata) brutto ze sprzedaży (A – B)	4560
D. Koszty sprzedaży	0
E. Koszty ogólnego zarządu	0
F. Zysk (strata) ze sprzedaży (C – D – E)	4560

Gdyby przedsiębiorstwo Kobra spełniało wymogi jednostki „małej”, to w rachunku zysków i strat przychody i koszty ze sprzedaży towarów wykazane byłyby następująco.

Rachunek zysków i strat przedsiębiorstwa Kobra na 31 grudnia 20X1 roku (w zł):

Wariant porównawczy	Za rok 20X1
A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi	14 400
I. Przychody netto ze sprzedaży	14 400
II. Zmiana stanu produktów	0
III. Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby	0
B. Koszty działalności operacyjnej	9 840
I. Amortyzacja	0
II. Zużycie materiałów i energii	0
III. Usługi obce	0
IV. Wynagrodzenia	0
V. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	0
VI. Podatki i opłaty	0
VII. Pozostałe koszty	9 840
– w tym: wartość sprzedanych towarów i materiałów	9840
C. Zysk (strata) ze sprzedaży (A – B)	4 560

Rachunek zysków i strat przedsiębiorstwa Kobra na 31 grudnia 20X1 roku (w zł):

Wariant kalkulacyjny	Za rok 20X1
A. Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	14 400
B. Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów	9 840
C. Koszty sprzedaży	0
D. Koszty ogólnego zarządu	0
E. Zysk (strata) ze sprzedaży (A – B – C – D)	4560

Gdyby przedsiębiorstwo Kobra spełniało wymogi jednostki mikro, to mogłoby sporządzać wyłącznie porównawczy rachunek zysków i strat, a przychody i koszty ze sprzedaży towarów nie byłyby wyodrębnione, lecz wykazane w zbiorczej wartości z innymi przychodami i kosztami.

Rachunek zysków i strat przedsiębiorstwa Kobra na 31 grudnia 20X1 roku (w zł):

Wariant porównawczy	Za rok 20X1
A. Przychody podstawowej działalności operacyjnej i zrównane z nimi	14 400
– w tym: zmiana stanu produktów	0
B. Koszty działalności operacyjnej	9 840
I. Amortyzacja	0
II. Zużycie materiałów i energii	0
III. Wynagrodzenia, ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	0
IV. Pozostałe koszty	9 840
C. Zysk (strata) ze sprzedaży (A – B)	4 560

Ograniczanie informacji ujawnianych w rachunku zysków i strat jednostek małych i mikro w znacznym stopniu utrudnia analizę i ocenę kondycji finansowej jednostek.

Powyżej przedstawiono przychody i koszty prezentowane na 1 etapie ustalania wyniku finansowego w wariantach porównawczym i kalkulacyjnym rachunku zysków i strat. Pozostałe elementy rachunku zysków i strat, tj. pozostałe przychody i koszty operacyjne, przychody i koszty finansowe, podatek dochodowy są w obydwu wariantach takie same.

3.5. Pozostałe przychody i koszty działalności operacyjnej

Pozostałe przychody i koszty operacyjne powstają w wyniku różnorodnych zdarzeń mających pośredni związek z operacyjną działalnością jednostki gospodarczej. Charakteryzują się dużą zmiennością występowania.

Ustawa o rachunkowości nie definiuje wprost pojęcia pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych, ale daje tylko ich ogólne przykłady²⁵. Są to przychody i koszty związane:

- a) z działalnością socjalną,
- b) ze zbyciem środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych, a także nieruchomości i wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji,
- c) z utrzymaniem nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji, w tym także z aktualizacją wartości tych inwestycji, jak również z ich przekwalifikowaniem do środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych, jeśli inwestycje te były wyceniane po cenie rynkowej lub inaczej określonej wartości godziwej,
- d) z odpisaniem należności i zobowiązań przedawnionych, umorzonych, nieściągalnych, z wyjątkiem należności i zobowiązań o charakterze publiczno-prawnym nieobciążających kosztów,
- e) z utworzeniem i rozwiązaniem rezerw, z wyłączeniem rezerw związanych z operacjami finansowymi,
- f) z odpisami aktualizującymi wartość aktywów i ich korektami, z wyjątkiem odpisów obciążających koszty finansowe,
- g) z odszkodowaniami i karami,
- h) z przekazaniem lub otrzymaniem nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny, aktywów, w tym także środków pieniężnych na inne cele niż dopłaty do cen sprzedaży²⁶, nabycie lub wytworzenie środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych,
- i) ze zdarzeniami losowymi (UoR, art. 3 ust. 1 pkt 32).

Obliczony na pierwszym etapie wynik ze sprzedaży zwiększony o przychody i zmniejszony o koszty z pozostałej działalności operacyjnej daje wynik z działalności operacyjnej.

$$\text{wynik ze sprzedaży} + \text{pozostałe przychody operacyjne} - \text{pozostałe koszty operacyjne} = \text{wynik z działalności operacyjnej}$$

²⁵ Zob. art. 3 ust. 1 pkt 32, art. 32 ust. 4–5, art. 34 ust. 5, art. 35b ust. 2 i art. 35 d ust. 2 UoR.

²⁶ Dopłaty do cen sprzedaży zalicza się do przychodów operacyjnych jednostki.

Pozostałe przychody i koszty operacyjne wykazane z rachunku zysków i strat są ewidencjonowane w księgach rachunkowych na kontach *Pozostałe przychody operacyjne* i *Pozostałe koszty operacyjne*. Ponieważ w rachunku zysków i strat pozostałe przychody i koszty są prezentowane z większą szczegółowością, jednostki mogą utworzyć więcej kont syntetycznych, jednocześnie prowadząc rozbudowaną ewidencję analityczną. Utworzony system kont powinien pozwolić na bezpośrednie powiązanie sald kont syntetycznych, względnie analitycznych, z pozycjami w rachunku zysków i strat.

W rachunku zysków i strat sporządzonym w wariantcie porównawczym grupy *Pozostałe przychody operacyjne* i *Pozostałe koszty operacyjne* są oznaczone odpowiednio literami D i E.

Tabela 3.7. Pozostałe przychody i koszty operacyjne w rachunku zysków i strat jednostki dużej, małej i mikro

Jednostka duża (UoR, załącznik nr 1)	Jednostka mała (UoR, załącznik nr 5)	Jednostka mikro (UoR, załącznik nr 4)
C. Zysk (strata) ze sprzedaży (A – B)	C. Zysk (strata) ze sprzedaży (A – B)	
D. Pozostałe przychody operacyjne I. Zysk z tytułu rozchodu niefinansowych aktywów trwałych II. Dotacje III. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych IV. Inne przychody operacyjne	D. Pozostałe przychody operacyjne – w tym aktualizacja wartości aktywów niefinansowych	C. Pozostałe przychody i zyski – w tym aktualizacja wartości aktywów
E. Pozostałe koszty operacyjne I. Strata z tytułu rozchodu niefinansowych aktywów trwałych II. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych III. Inne koszty operacyjne	E. Pozostałe koszty operacyjne – w tym aktualizacja wartości aktywów niefinansowych	D. Pozostałe koszty i straty – w tym aktualizacja wartości aktywów
F. Zysk / strata z działalności operacyjnej (C + D – E)	–	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (UoR, załącznik nr 1, 4 i 5).

h) odpisy z tytułu trwałej wartości na początek okresu	0	0
i) odpisy z tytułu trwałej utraty wartości na koniec okresu	0	0
j) wartość netto wartości niematerialnych i prawnych na koniec okresu	778 581,20	575 568,40

NOTA 1.3. Wartości niematerialne i prawne (struktura własnościowa w wartości netto) (w zł)	31.12.20X2	31.12.20X1
a) własne	778 581,20	575 568,40
b) używane na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub innej umowy, w tym umowy leasingu	0	0
Wartości niematerialne i prawne razem	778 581,20	575 568,40

.....

Przedstawione w przykładzie 4.1 noty sporządzone na podstawie danych z księgowości pokazują odbiorcy sprawozdania finansowego dużo pełniejszy obraz wartości niematerialnych i prawnych w jednostce. Poza danymi wynikającymi z bilansu informacja dodatkowa poinformuje także o strukturze własnościowej oraz o zmianach, jakie w trakcie okresu sprawozdawczego nastąpiły w ramach pozycji *Wartości niematerialne i prawne* bilansu z uwzględnieniem ich amortyzacji.

.....

Przykład 4.2. Noty objaśniające dotyczące rzeczowych aktywów trwałych

Jednostka wykazała w bilansie stan netto rzeczowych aktywów trwałych, które przedstawiono w nocie 2.1.

NOTA 2.1. Rzeczowe aktywa trwałe (w zł)	31.12.20X2	31.12.20X1
a) środki trwałe, w tym:	2 709 955,00	2 733 964,00
– grunty (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu)	120 000,00	120 000,00
– budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	910 144,00	925 311,00
– urządzenia techniczne i maszyny	599 578,00	722 213,00
– środki transportu	1 185 233,00	1 021 440,00
– inne środki trwałe	15 000,00	65 000
b) środki trwałe w budowie	0	0
c) zaliczki na środki trwałe w budowie	0	0
Rzeczowe aktywa trwałe, razem	2 709 955,00	2 733 964,00

Na podstawie ksiąg rachunkowych ustalono dane o zmianie w tych aktywach w okresie sprawozdawczym i okresie poprzedzającym okres sprawozdawczy. Dane te zamieszczono w poniższej tabeli.

Wyszczególnienie (w zł)	31.12.20X2	31.12.20X1
a) wartość brutto środków trwałych na początek okresu	3 200 771,50	2 946 946,30
b) zwiększenia	497 902,60	432 119,50
c) zmniejszenia	454 151,20	132 533,90
d) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	512 567,90	420 567,90
e) amortyzacja za okres	22 000,00	92 000,00

Wszystkie rzeczowe aktywa trwałe są własnością jednostki. Jednostka nie wykazuje stanów pozabilansowych w zakresie rzeczowych aktywów trwałych.

Na podstawie powyższych danych sporządzono:

- Notę 2.2. Zmiany w wartości środków trwałych,
- Notę 2.3. Środki trwałe – struktura własnościowa w wartości brutto,
- Notę 2.4. Środki trwałe wykazywane pozabilansowo.

NOTA 2.2. Zmiany w wartości środków trwałych (w zł)	31.12.20X2	31.12.20X1
a) wartość brutto środków trwałych na początek okresu	3 200 771,50	2 946 946,30
b) zwiększenia	497 902,60	432 119,50
c) zmniejszenia	454 151,20	132 533,90
d) wartość brutto środków trwałych na koniec okresu	3 244 522,90	3 246 531,90
e) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	512 567,90	420 567,90
f) amortyzacja za okres	22 000,00	92 000,00
g) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	534 567,90	512 567,90
h) odpisy z tytułu trwałej utraty wartości na początek okresu	0	0
i) odpisy z tytułu trwałej utraty wartości na koniec okresu	0	0
j) wartość netto środków trwałych na koniec okresu	2 709 955,00	2 733 964,00

NOTA 2.3. Środki trwałe (struktura własności w wartości brutto) (w zł)	31.12.20X2	31.12.20X1
a) własne	3 244 522,90	3 246 531,90
b) używane na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub innej umowy, w tym umowy leasingu, w tym:	0	0
Środki trwałe razem	3 244 522,90	3 246 531,90

NOTA 2.4 Środki trwałe wykazywane pozabilansowo (w zł):	31.12.20X2	31.12.20X1
– używane na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub innej umowy, w tym umowy leasingu, w tym:	0	0
Środki trwałe wykazywane pozabilansowo, razem	0	0

W przykładzie 4.2 widoczny jest proces sporządzania dodatkowych not objaśniających do pozycji *Środki trwałe* w bilansie oraz do pozycji pozabilansowych środków trwałych (jeżeli takie istnieją w jednostce). Tak sporządzone informacje dają odbiorcy sprawozdania finansowego pełen obraz zmian wartości środków trwałych w trakcie okresu sprawozdawczego oraz informacje na temat struktury własnościowej tych składników.

Przykład 4.3. Nota objaśniająca dotycząca należności długoterminowych

W jednostce nie wystąpiły zdarzenia dotyczące powstania należności długoterminowych.

Sporządzono notę 3 dotyczącą należności długoterminowych:

<p>Nota 3. Należności długoterminowe (w zł) Brak zdarzeń w okresie sprawozdawczym</p>
--

Dobrą praktyką jest wykazywanie w informacji dodatkowej informacji na temat składników, których nie ma w bilansie, w celu jasnego zakomunikowania odbiorcy sprawozdania finansowego braku danego składnika lub zdarzenia. Takie postępowanie jednostki stanowi wyraz zapewnienia informacji dodatkowej w wymaganej kompletności.

Przykład 4.4. Noty objaśniające dotyczące inwestycji długoterminowych

Jednostka nabyła w okresie sprawozdawczym i wykazała w bilansie w walucie krajowej udziały w pozostałych jednostkach na kwotę 4 810 000,60 zł oraz dłużne papiery wartościowe na kwotę 220 000,00 zł. Jednostka posiadała w poprzednim okresie sprawozdawczym udziały i akcje w kwocie 3 220 000,20 zł.

W nocie 4.1 opisano długoterminowe aktywa finansowe. W nocie 4.2 wykazano ich zmiany, a w nocie 4.3 zaprezentowano strukturę inwestycji według waluty.